

deviations that appear during this process and to predict the negative consequences in the context of the growth of labor productivity.

Conclusions: the conceptual framework of the complex target program for the preservation and increasing of labor potential of the country side had been developed. It is aimed to encourage the demographic, psycho-physiological and intellectual potential of the rural population reduce, poverty improve the villagers' welfare and their quality of life. Of development and implementation of the formation strategy of the agrarian labor market functioning effectiveness the certain stages and feedback have been established, in the proposed scheme which allows to respond on the deviations that appear during this process and to predict negative consequences in the context of growth of labor productivity.

The Employment strategy of Ukraine should be connected with further development and expansion of the vigorous activities to prevent the unemployment and increase the costs from the fund to promote the employment, taking into account the current condition of the agrarian labor market.

References:

1. Chernyavska O. V. (2011). Regional aspects and labor market regulation in Ukraine. Monograph, Part 1, Poltava: PBB PUET (in Ukr.)
2. Lupenko Y. O., & Mesel-Veselyanka, V.J. (2012). Strategy direction development of rural economy Ukraine for the period till 2020 year. Kiev: NSC "IAE"(in Ukr.)
3. Vilkova O. U., & Novash, L.G (2012) Guidelines to harmonization employment to population today stages of socio-economic reforms in Ukraine: Proceedings of All-Ukrainian, scientific and practical conf. Kiev: NCI DSZU (in Ukr.)
4. Pavlik V. P. (2011) Control methods of farm management company. Monograph Kiev: IAE NNC (in Ukr.)
5. Boldyrev K. A. (2009) The relationship of competition: motivational transformation of the labor market. Monograph, Lugansk: Noulidzh (in Ukr.)
6. Dadashev B. A. (2003) Teoretichni and methodological basis for determining the cost-effectiveness Rural . Sumi: Publishing and Production Enterprise, Dream- ,LTD, UAB (in Ukr.)
7. Syrenko N. M. (2010) Management strategy of innovative development of the agricultural sector of Ukraine. Monograph, Nikolaev (in Ukr.)
8. The strategy of development of agrarian sector of Ukraine for the period until 2020 (2012) Kiev, Ukraine (in Ukr.)
9. Galushkina T. P., Reutov V. E., Kacharovskaya L. M. (2009) Strategic regional transformation vectors disorders: a monograph .Simferopol, PP Entrepreneurship Phoenix (in Ukr.)
10. Marshavina U. M., Astahova O. V., Aystrahanov D. D., Kazanovskyy A. V (2009) Employment Service of Ukraine in the labor market during the global financial crisis: Theory and practice challenges. Materials conference / NCI DSZU (in Ukr.)
11. Chyurkova A. D. (2012) The system of strategic management personnel subektov hozyaystvovanyya in the agricultural sector of the economy. Monograph, publishers Zvoleyko D.G, Kamenets-Podolsky (in Ukr.)
12. Promoting economic diversity in Ukraine: the role of the business enabling environment, skills policies and export promotion / International Labour Office, Budapest , 2010

Березіна Л.М.

УДК 338.436

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: ВПЛИВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ

***Анотація.** У статті розглядаються особливості сільськогосподарського виробництва та їх вплив на формування ефективного функціонування підприємств галузі за умов бурхливого розвитку конкуренції. Трансформаційні процеси на аграрних підприємствах пов'язуються з характеристикою сучасного стану сільськогосподарського виробництва, його відмінними рисами. Зроблено наголос на тому, що ефективне використання потенціалу підприємств аграрного сектору можливе лише за оптимізації розподілу праці, поєднання спеціалізації і кооперування, оптимізації використання ресурсів. Доведено, що сільське господарство щільно пов'язане з багатьма напрямками національної економіки, залишаючись своєрідним постачальником робочої сили іншим галузям економіки, значною мірою визначаючи добробут населення.
Ключові слова: відмінності господарювання; ефективність галузі; підприємства аграрного сектору; сільськогосподарське виробництво; споживчий ринок.*

***Анотация.** В статье рассматриваются особенности сельскохозяйственного производства и их влияние на формирование эффективного функционирования предприятий отрасли в условиях бурного развития конкуренции. Трансформационные процессы на аграрных предприятиях увязываются с характеристикой современного состояния сельскохозяйственного производства, его отличительными чертами. Сделано ударение на том, что эффективное использование потенциала предприятий аграрного сектора возможно лишь при оптимизации разделения труда, соединения специализации и кооперации, оптимизации использования ресурсов. Доказано, что сельское хозяйство плотно взаимосвязано со многими направлениями национальной экономики, оставаясь своеобразным поставщиком рабочей силы другим отраслям экономики, значительной мерой определяя благосостояние населения.*

***Ключевые слова:** отличительные особенности хозяйствования; потребительский рынок; предприятия аграрного сектора; сельскохозяйственное производство; эффективность отрасли.*

Summary. The features of agricultural production and their impact on the formation of effective functioning of enterprise of the area in the conditions of rapid development of competition are considered in the article. Transformation processes on agrarian enterprises are associated with the characteristics of current agricultural production, its distinctive features. It is proved that the emerging food security forms and living standards rise due to products of domestic production and their market promotion. Emphasis on that effective use of the potential of the agricultural sector enterprises may be possible only by optimizing the division of labor, the combination of specialization and cooperation, optimization resource usage. Transitive state of economic structures that significantly influence the further development of agricultural production, is explained by to the duration of the process of change of owner and ownership of land and property. It is proved that agriculture is tightly associated with many areas of the national economy, while remaining original supplier of labor to other sectors of the economy, largely determining welfare.

Keywords: economic differences, the industry effectiveness, enterprises of agricultural sector, agricultural production, consumer market.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного господарювання суб'єктів сільськогосподарського виробництва можливе лише у разі теоретичного усвідомлення та урахування у практичній діяльності особливостей цієї галузі, опрацювання та реалізації відповідної стратегії. Саме завдяки поєднанню природних та економічних особливостей сільськогосподарського виробництва суб'єкти цієї галузі економіки забезпечують потреби національного споживчого ринку, у першу чергу, у продуктах харчування. Зауважимо, що саме за рахунок продуктів національного виробництва та їх просування на ринок формуються продовольча безпека країни, зростає життєвий рівень населення.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. У різних економічних публікаціях знаходимо низку наукових розвідок, присвячених пошуку шляхів формування ефективності сільськогосподарського виробництва як основи забезпечення національного продовольчого ринку товарними ресурсами, серед них чільне місце посідають роботи Гончарова В.М., В.М. Рабштини, П.Т. Саблука, В.Г. Ткаченко, Є.І. Ходаківського, В.В. Юрчишина, К.І. Якуби, В.М. Яценко та ін. Разом з тим, існує безліч питань, що сьогодні не охоплені науковими дослідженнями і практично не висвітлені у фахових публікаціях. Так, потребують уваги аспекти впливу особливостей сільськогосподарського виробництва на забезпечення економічної ефективності підприємств галузі, саме зазначеним аспектам присвячується означена стаття.

Постановка завдання. Нині проблеми обґрунтування впливу особливостей сільськогосподарського виробництва на формування і розвиток ефективної діяльності підприємств галузі за умов бурхливого розвитку конкуренції набули гостроти, що визначає актуальність і зумовлює вибір теми пропонованої статті.

Основний матеріал і результати. Трансформаційні процеси на аграрних підприємствах варто пов'язувати з характеристикою сучасного стану сільськогосподарського виробництва, відмінними рисами якого слід вважати:

- транзитивний стан господарських структур, які суттєво впливають на подальший розвиток аграрного виробництва, що пояснюється тривалістю процесу зміни власника та права власності на землю і майно;
- усі підприємства аграрного виробництва функціонують в однаковому економічному середовищі, тому трансформації форм господарських утворень не змінюють їх сутності;
- створення приватних підприємств в усіх сферах аграрного виробництва зумовлює їх статус як самостійних та економічно відповідальних суб'єктів ринкових відносин;
- підвищуються вимоги ринкового середовища до запровадження інформаційно-інноваційних технологій на підприємствах аграрного виробництва, що забезпечує підвищення рівня та обґрунтованість управлінських рішень в умовах бурхливого розвитку конкуренції, нееквівалентності міжгалузевих відносин, недосконалої інфраструктури споживчого ринку, цінних коливань на сільськогосподарську продукцію, сировину, енергію та інші засоби виробництва;
- зростають ризики господарської діяльності тощо.

Одночасно із радикальними змінами в організаційно-правовій структурі аграрних підприємств помітно зменшилася концентрація виробництва [1].

Зауважимо, що сільськогосподарське виробництво в Україні, як і в інших країнах світу, представлено трьома типами суб'єктів підприємництва: великими, середніми й малими. Ефективне використання потенціалу підприємств аграрного сектору можливе лише за оптимізації розподілу праці, поєднання спеціалізації і кооперування, ефективного використання ресурсів. Отже, господарська практика зумовлює необхідність визначення оптимальних розмірів кожного типу підприємств, залежно від природно-ресурсних чинників, розвитку продуктивних сил і технологій, кон'юнктури споживчого ринку, ефективності державної підтримки та пріоритетності забезпечення соціальних стандартів життя населення [2].

Тривала господарська практика підтвердила вплив розмірів і масштабів діяльності сільськогосподарського підприємства на його ефективність за певного рівня спеціалізації. У світовій практиці спостерігається стійка тенденція до укрупнення виробництва з метою підвищення конкурентоспроможності його продукції. Підтверджується і дія економічного закону щодо зворотної залежності собівартості продукції від розмірів виробництва чи зростаючої дохідності за умови масового виробництва та процесів його концентрації.

Сучасні тенденції зміни структурної побудови сільськогосподарського виробництва не призвели до належного наповнення продукцією національного споживчого ринку, залишається низьким конкурентний статус низки підприємств та рівень життя мешканців сільських поселень.

Важливе значення для подальшого розвитку сільськогосподарських підприємств має забезпечення ефективного товаропросування сільськогосподарської сировини, продукції та готового для споживання продовольства. Поширена думка стосовно того, що вирішення цієї проблеми можливе за зниження собівартості виробленої продукції, адже собівартість розглядається в економічній теорії як особлива категорія, що поєднує усі грошові витрати будь-якого суб'єкту, спрямовані на забезпечення відтворення його господарської діяльності, а різниця між отриманим доходом і нею формує прибуток, розмір якого збільшується за умови зниження собівартості.

Основним чинником та специфічною рисою сільськогосподарського виробництва, що надає ринковій системі переваги у виробництві продуктів харчування, є здатність складових аграрного виробництва – землі, робочої сили та капіталу – оперативно реагувати на кон'юнктуру ринку. В аграрному виробництві земля – фундаментальна складова частина сільськогосподарського виробництва, яку необхідно враховувати у процесах ринкової трансформації соціально-економічних відносин [3]. Адже права власності та користування землею можуть передаватися від однієї фізичної або юридичної особи до іншої, що визначає цілеспрямованість формування законодавчого поля.

Земля у сільському господарстві водночас є предметом праці і засобом виробництва. Знаряддя і предмети праці аграрія, якими б досконалими вони не були, послугуються обробітку землі. Від якості землі та інтенсивності її використання залежить продуктивність рослинництва. Водночас і тваринництво може успішно розвиватися лише на основі ефективного використання земельних угідь.

Саме використання землі надає сільському господарству особливостей, відсутніх у промисловості, транспорті, будівництві та інших галузях економіки. У несільськогосподарській сфері земля є лише просторовою складовою, базисом природних ресурсів: хіміко-біологічний та фізико-механічний склад ґрунту, біологічні та інші компоненти. Продуктивність аграрної праці безпосередньо пов'язана з біокліматичним потенціалом і залежно від нього одна кількість праці буває представленою більшою чи меншою кількістю продуктів (споживних вартостей). З огляду на це, важливого значення набуває економічна, зокрема і грошова, оцінка землі. Вона дозволяє кількісно визначити цінність землі: валовий продукт (продуктивність земель за досягнутого протягом низки років рівня інтенсивності) і окупності витрат (кількість продукції на одиницю витрат); диференціальний доход (величина додаткового чистого доходу на відносно кращих землях).

Робоча сила є фізично мобільною, але межі її мобільності залежать від низки соціально-демографічних чинників: наявності житла, фахової та культурної орієнтації тощо.

Капітал є надзвичайно мобільним чинником інтенсифікації. Але і його мобільність має широкую амплітуду обмежень залежно від його наявності, рівня, організації використання, мотивації вкладення та результативної ефективності фінансових послуг. Зазначені чинники у процесі виробничо-комерційної діяльності необхідно оптимально інтегрувати з метою економічно обґрунтованого забезпечення населення продовольчими товарами, а переробної та харчової промисловості – сировиною. Виконання цього завдання об'єктивно пов'язане з необхідністю врахування вимог економічного закону поділу суспільної праці, який визначає об'єктивність спеціалізації галузей, підприємств та їх об'єднань на виробництві обмеженої кількості видів продукції. За цих умов виникла невідворотна необхідність обміну результатами праці між галузями, підприємствами, тобто товарного ринку і оптимізації інтеграційних зв'язків, що супроводжуються конкуренцією. З погляду мікроекономіки, модель досконалої конкуренції, за якої один продукт виробляється багатьма виробниками і потім збувається на ринку, не повністю адекватна реальній діяльності підприємств, особливо аграрної сфери.

Важливою рисою сільського господарства варто вважати його здатність забезпечувати зайнятість значної кількості мешканців сільських поселень.

Сільське господарство – галузь, що характеризується постійними коливаннями: аграрна продукція продається на високо конкурентних ринках, де ціни змінюються часто, а попит на аграрну продукцію практично залишається стабільним. Це пояснюється тим, що виробник-аграрій завжди відчуває повну залежність від коливань ринку. Крім того, що попит на сільськогосподарські продукти мало зростає у міру збільшення доходів населення, він ще й нееластичний відносно цін. Нееластичність попиту та пропозиції зумовлюються, по-перше, тим, що аграрій може збільшити власні зусилля з розширення виробництва за низької ціни, оскільки він намагається утримувати дохід родини на середньому рівні, по-друге, тим, що низка його витрат здійснюється незалежно від того, яку кількість продукції він виробляє [4].

У сільськогосподарському виробництві наявне переплетіння економічного процесу відтворення з природним, оскільки об'єктом діяльності у ньому людини є живі організми, які розвиваються за законами, притаманними органічній природі. Процеси, які забезпечують ріст та розвиток сільськогосподарських рослин і тварин, визначають сутність господарської діяльності людей, що зумовлено незалежними від них часом виробництва та робочим періодом. Звідси впливає особливість аграрного виробництва, яка полягає у тому, що час виробництва (час, протягом якого продукт знаходиться у виробництві, включаючи й період, коли він не піддається дії праці) не збігається з робочим періодом (часом, протягом якого продукт піддається дії праці).

Третя особливість аграрного виробництва пов'язана з тим, що у жодній галузі матеріального виробництва земля не відіграє такої ролі, як в аграрному виробництві: у разі використання людиною фізичних, біологічних, хімічних та інших особливостей землі, вона є знаряддям праці; у разі, коли люди обробляють землю (орють, сіють, збирають урожай) вона стає предметом праці.

Четвертою особливістю аграрного виробництва є те, що технологія виробництва продукції цієї сфери докорінно відрізняється від технологій виробництва в інших галузях. Продукція створюється лише у

процесі виробництва завдяки природному функціонуванню і розвитку, росту живого організму під впливом природи та людської праці.

П'ята особливість аграрного виробництва полягає у тому, що тут продукцію одержують внаслідок попередньо вкладеної праці, відбувається накопичення сонячної енергії (фотосинтез).

Шоста особливість аграрного виробництва зумовлена природними (грунтово-кліматичними) умовами, які є важливим чинником виробництва.

Інколи дослідники виокремлюють і таку особливість аграрного виробництва, як територіальну розпорозненість робочих місць.

Через взаємодію природних і економічних процесів у сільському господарстві обіг основних засобів теж має особливості: головним засобом виробництва є земля, існують специфічні основні засоби (продуктивна худоба, деревинно-чагарникові, плодово-ягідні та інші насадження); специфічні оборотні засоби – насіння, корми, тварини різних статевовікових груп тощо. За обіговістю основні засоби теж мають специфіку: машини і обладнання протягом року використовуються нетривалий час (від декількох днів до декількох місяців), повільніша оборотність засобів праці порівняно з іншими галузями виробництва; відносно висока фондоемність сільськогосподарського виробництва.

Сільське господарство щільно пов'язане з багатьма напрямками національної економіки, залишаючись своєрідним постачальником робочої сили іншим галузям економіки, значною мірою визначаючи добробут населення.

Висновки. Як підсумок, зазначимо, що у статті розкрито особливості сільськогосподарського виробництва та їх вплив на формування ефективної діяльності підприємств галузі за умов бурхливого розвитку конкурентного середовища.

Подальші наукові розвідки потребують поглибленого наукового узагальнення проблеми розвитку соціального партнерства у межах соціально орієнтованої економіки на теренах трансформації відносин підприємств усіх сфер агропромислового комплексу.

Джерела та література:

1. Ринок продовольства (теоретичні і практичні аспекти розвитку) / за ред. В. І. Бойка, М. П. Коржинського та ін. – К.: ІАЕ УААН, 1995. – 65 с.
2. Березіна Л. М. Аграрне виробництво як основа функціонування АПК / Л. М. Березіна // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. – Част. 1. – Вип. 5(44). – Полтава: ПУЕТ, 2010. – С. 32-35.
3. Березіна Л. М. Землекористування у механізмах взаємовідносин підприємств АПК / Л. М. Березіна // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – Вип. XVI. – № 4. – Рівне: НУВГП, 2010. – С. 334-340.
4. Березіна Л. М. Сучасні аграрні проблеми та їх вплив на розвиток організаційно-економічних відносин підприємств АПК / Л. М. Березіна // Актуальні питання сучасної економіки: матер. II Всеукр. заочної наук. конф., (20-21 січня 2011 р.). – Ч.1. – Умань: Вид. "Сочинський", 2011. – С. 20-21.

Веремчук Д.В.

УДК 657.4

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД І СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ

Анотація. У статті систематизовано наукові погляди вітчизняних і зарубіжних авторів, які піднімають проблеми податкового обліку. Усебічно проведений аналітичний та історичний огляд щодо існування податкового обліку, виявлені причини, що зумовили виникнення поняття «податковий облік». Розглянуто нормативне регулювання обліку в оподаткуванні та його організації на підприємстві. Досліджено питання про необхідність ведення окремого податкового обліку або можливості визнання його як складової бухгалтерського обліку.

Ключові слова: податок, оподаткування, податковий облік, облік в оподаткуванні, бухгалтерський облік.

Аннотация. В статье систематизированы научные взгляды отечественных и зарубежных авторов, которые поднимают проблемы налогового учета. Всесторонне проведен аналитический и исторический обзор о существовании налогового учета, выявлены причины, обусловившие возникновение понятия «налоговый учет». Рассмотрено нормативное регулирование учета в налогообложении и его организации на предприятии. Исследован вопрос о необходимости ведения отдельного налогового учета или возможности признания его как составляющей бухгалтерского учета.

Ключевые слова: налог, налогообложение, налоговый учет, учет в налогообложении, бухгалтерском учет.

Summary. In the article the scientific views of national and international authors who raise issues of tax accounting. Comprehensively conducted analytical and historical survey of the existence of tax accounting, the causes that led to the emergence of the concept of «tax records». Considered normative regulation of accounting and taxation of his organization in the enterprise. The question of the necessity of a separate tax account or opportunity to be awarded as part of the accounting.